

Ad Rooms

DE JAREN

80

Doemdenkers
en positivo's

W BOOKS

INHOUD

	Voorwoord	5
1	Politiek en maatschappij	6
2	Sport	40
3	Innovatie	60
4	Muziek en mode	78
5	Film en televisie	96
	Colofon	111

VOORWOORD

Iedereen die wel eens in een boekwinkel komt, kent ze. De publicaties met de titel *Het aanzien van*, gevolgd door een jaartal: eind januari liggen ze steevast weer in de winkel. Ze behandelen in woord en beeld het zojuist afgesloten jaar. Met nauwelijks afstand tot de gebeurtenissen van het betreffende jaar wordt een keur aan onderwerpen en wederwaardigheden besproken. In de inleiding wordt weliswaar een voorzichtige poging gedaan het jaar te karakteriseren, maar tegelijkertijd houdt de samensteller een slag om de arm over de impact van het gebeurde. Hij weet natuurlijk niet hoe op termijn over een bepaalde gebeurtenis zal worden gedacht.

Inmiddels ligt het decennium 1980-1989 bijna dertig jaar achter ons. Dat stelt ons in staat om deze periode met een redelijke distantie te bekijken en te beoordelen. En al weten we nooit precies óf we al voldoende afstand hebben genomen, toch denken we dat we met de in dit boek opgetekende gebeurtenissen en herinneringen de jaren 80 in perspectief kunnen zetten. In het algemeen kan worden gezegd dat de jaren 80 in mineur begonnen. Want wat te denken van de tot grote hoogte stijgende werkloosheid (1984: 800.000 mensen), de met veel geweld gepaard gaande ontruiming van kraakpanden en de stakingen en protesten tegen... ja, waar werd eigenlijk níet tegen geprotesteerd?

Maar net zo goed lijken de jaren 80 in majeure te zijn geëindigd: geleidelijk maakte de negatieve maatschappelijke stemming plaats voor een meer positieve atmosfeer. De economie stond er aan het eind van het decennium een stuk beter voor, er was sprake van een serieuze ontspanning tussen Oost en West (de Koude Oorlog was voorbij) en 'we' wonnen in 1988 het Europees kampioenschap voetbal door in het hol van de leeuw onder andere aartsvijand West-Duitsland te verslaan.

← **Schaatsster Yvonne van Gennip werd de koningin van de Olympische Spelen van 1988 in Calgary. Tot drie keer toe, op de 1500, de 3000 en de 5000 meter, wist zij de onverslaanbaar geachte Oost-Duitse concurrentie te kloppen. Van Gennip bezorgde Nederland hiermee behalve drie gouden medailles ook mooie televisiemomenten.** (Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/ANP)

De jaren 1980-1989 kunnen worden gekenschetst als een periode van uitersten. Het negatieve toekomstbeeld van de als 'Generatie Nix' aangeduide jongvolwassenen veranderde in een meer optimistische toekomstverwachting. Het doemdenken van de eerste jaren maakte plaats voor een positiever wereldbeeld. In deze publicatie, en de gelijknamige expositie, wordt stilgestaan bij de wijze waarop het gros van de Nederlanders deze jaren hebben beleefd en bij wat deze jaren ons als Nederlanders hebben gebracht. Of het nu gebeurtenissen zijn op politiek of maatschappelijk gebied, of het nu gaat om sport of muziek, film of televisie, of om wat er aan nieuwe hebbingen op de markt verscheen.

De jaren 80 liggen nog vers in het geheugen: velen van ons weten nog precies wanneer ze hun eerste cd-speler kochten en wat ze deden toen de Berlijnse muur viel. In dit boek heeft auteur Ad Rooms de vele persoonlijke herinneringen samengebracht van jongeren en ouderen die deze periode bewust hebben beleefd. Hun verhalen zullen bij de lezers ongetwijfeld de nodige herkenning en herbeleving oproepen. Maar wellicht roepen zij ook verwondering op, omdat de individuele lezer deze jaren juist heel anders beleefde.

De hier bijeengebrachte herinneringen van zowel doemdenkers als positivo's maken in ieder geval duidelijk hoe bijzonder en dynamisch de jaren 80 waren. Tegelijkertijd tonen zij aan dat de gebeurtenissen, ontwikkelingen en uitvindingen uit deze jaren een impact hebben gehad die tot in deze tijd voortklinkt. Het decennium van Doe Maar en Madonna, van personal computer en cd-speler, van E.T. en de Oscarwinnende film *De Aanslag*, van Rubik's kubus en Pacman, en van Yvonne van Gennip en Oranje. Maar ook het decennium van 'Geen Woning, Geen Koning', van de kabinetten Lubbers I, II en III, Tsjernobyl, Perestrojka en de Val van de Muur. Een decennium dat door zijn bijzondere karakter de moeite van het herinneren meer dan waard is.

Charles de Mooij, directeur
Het Noordbrabants Museum

Politiek en maatschappij

*'Demonstraties
aan de orde van
de dag'*

↑ **Ruud Lubbers (CDA) werd op 4 november 1982 door koningin Beatrix beëdigd als minister-president van zijn eerste kabinet. In 1994 kwam er een einde aan het derde kabinet onder zijn leiding. Daarmee is hij nog steeds de langstzittende premier van Nederland.** (Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Dijkstra)

De eerste naam die op politiek gebied te binnen schiet als je denkt aan de jaren tachtig is die van Ruud Lubbers. Hij leidde Nederland vanaf 1982 als premier gedurende drie achtereenvolgende kabinetten en hij was de man die de economische crisis te lijf ging met pijnlijke beslissingen. Bezuinigingen waren het toverwoord, de werkloosheid steeg naar gigantische hoogte, lonen werden bevroren en andere harde ingrepen niet geschuwd. Een idealere voedingsbodem voor onrust en doemdenken was er niet. Demonstraties waren aan de orde van de dag. Tegen regeringsbesluiten, maar ook tegen andere maatschappelijke ontwikkelingen.

'Geen woning, geen kroning', luidde het devies van demonstranten bij de troonovername door koningin Beatrix op 30 april 1980. Wat een feest had moeten

worden, onttaarde in Amsterdam in een nachtmerrie met felle gevechten tussen betogers en politie, vele arrestaties en gewonden.

Het plan voor plaatsing van kruisvluchtwapens bracht honderdduizenden op de been. Eerst demonstreerden in Amsterdam (1981) 400.000 mensen en twee jaar later op het Malieveld in Den Haag zelfs 550.000. En het nietige plaatsje Woensdrecht in West-Brabant werd in 1983 even 'het centrum van de wereld'. Althans zo werd het door de bewoners ervaren, toen het kabinet bekend maakte dat Nederland daar 48 kruisvluchtwapens wilde plaatsen. De vliegbasis groeide uit tot een soort bedevaartsoord voor demonstranten.

Het leek in die jaren of elk besluit werd aangegrepen om de straat op te gaan: acties tegen de kerncentrales

↓ In het begin van het decennium verkeert Nederland in een economische crisis. Die uitte zich met name door massaontslagen in de industrie, een groot aantal failliete bedrijven en daaruit voortvloeiend een torenhoge werkloosheid (ruim 600 duizend). (Nationaal Archief/Anefo, foto Hans van Dijk)

↑ Bedrijven verplaatsen hun productie naar lage-lonenlanden. In Limburg, waar de werkloosheid samen met het noorden het hoogst is, is de auto-industrie in Born een lichtpuntje. (Nationaal Archief/Anefo, foto Marcel Antonisse)

→ Aan het begin van 1980 had koningin Juliana haar aftreden aangekondigd. Drie maanden later was het zover: op 30 april werd de troon overgedragen aan kroonprinses Beatrix en legde zij de eed af. (Nationaal Archief/Fotocollectie RVD/Koninklijk Huis)

in Borssele en Dodewaard, kabinetsbesluiten, krakersrellen, anti-abortuswetgeving, Kalkar, anti-Bont, boeren en melkquota, onderwijsbezuinigingen, het pausbezoek, vervuiling van de Rijn en apartheid. Zo maar een paar onderwerpen die mensen in kleine of grote aantallen in beweging brachten.

Maar de positivo's kregen uiteindelijk het gelijk aan hun zijde. Lubbers kon zijn werk afmaken, de begrotingstekorten daalden, de economie trok weer aan, de werkloosheidscijfers namen af. Er verscheen licht aan de horizon. Op het gebied van de wereldpolitiek zorgden Reagan en Gorbatsjov voor ontspanning. In het Oosten vonden aardverschuivingen plaats. Er kwam een eind aan de Koude Oorlog en niemand was nog bang voor een Rus in de keuken. De plaatsing van kruisvlucht-

wapens in Woensdrecht was van de baan. De muur in Berlijn viel in 1989, waarmee een definitieve punt werd gezet achter een belangrijke historische periode in de wereld. Daarmee staat de val van de muur symbool voor de positieve ontwikkelingen, die zich gedurende de jaren tachtig aftekenden.

'Ik moest rennen voor mijn leven'

De kroning van Beatrix op 30 april 1980 zette aan het begin van de jaren 80 de toon op het gebied van demonstraties. Louise Smit studeerde aan de Universiteit van

← Na haar abdicatie spreekt Juliana het publiek toe vanaf het bordes van het Paleis op de Dam. Zij stelt haar dochter voor als de nieuwe koningin. (ANP Archief, Fotograaf Benelux Press)

Amsterdam. Ze werd onverwacht geconfronteerd met de rellen rond deze gebeurtenis: "Ik was net begonnen aan een wandeling vanaf het Centraal Station naar de Weesperzijde. Het was een frisse maar zonnige dag en heel druk in Amsterdam. Vanwege Koninginnedag en de kroning, maar daar hield ik me absoluut niet mee bezig. Het gebeurde buiten mijn interesseveld. En druk is het in Amsterdam altijd."

Ze wandelde op het Damrak. "Ik stak de Dam over en merkte plotseling dat iedereen als 'n kudde op hol geslagen vee uiteen werd gedreven. Gillende en krijsende mensen, overal. Het volgende moment zag ik een grote bus van de ME op het trottoir in volle vaart op mij afstormen. Met het hart in mijn keel rende ik voor mijn leven. Eerst nog op het Rokin zelf, maar daarna een van de kleine zijstraten in. Wég van die hysterie. Het leek een slechte droom. Intimiderende politie te paard volgde ons. De plotselinge ommekeer van rustig wandelen naar rennen voor je leven. Onvoorbereid, vanuit het niets, het was afschuwelijk."

Ze zag dat mensen om haar heen losse straatstenen in hun vuisten namen als wapen. "Ook ik nam er een en stopte die in mijn jaszak. Een verdedigingsmiddel als

je niets anders hebt! Gegooid heb ik de steen uiteindelijk niet. Jawel toch, in de Amstel. Ik ben weggerend en met een grote omweg een half uurtje later veilig thuisgekomen. De adrenaline deed me trillen. Ik voelde zo'n enorme woede naar de politie, hoe onrechtvaardig zij zich hadden gedragen..."

TELEVISIE

Journalist Henk van Ingen uit Prinsenveld moest in 1980 verplicht de troonopvolging op televisie bekijken. "Mijn oma was de liefste vrouw op de wereld. Vakanties en weekenden bij haar waren een feest. Laat opblijven met 7Up en een verse kokosmakroon, terwijl ik tv keek. Maar o, wat haatte ik haar die mooie, bijna zomerse dag in april 1980. Niets liever wilde ik als 9-jarige dan met mijn loep kranten branden in het lekkere zonnetje. Maar ze toonde zich onverbiddelijk. Je gaat nu tv kijken. We krijgen een nieuwe koningin."

Hij vroeg nog waarom dat echt nodig was. "Ik wilde buiten spelen, maar daar had ze niets mee te maken. Er wordt geschiedenis gemaakt, zei ze en stuurs heb ik op de kleine zwartwit-tv de troonopvolging uitgekeken. In mijn herinnering duurde het eindeloos lang.

→ Ter gelegenheid van de troonswisseling komt een hausse aan Oranje-artikelen op de markt. Op dit borduurwerk zijn onder andere de regalia (kroon en staf) en de gouden koets uitgebeeld. (Collectie Amsterdam Museum)

↓ Borden, glazen en tegeltjes in vele uitvoeringen, maar ook puzzels, posters en koekblikken: de merchandising bij een troonswisseling was nog nooit zo groot geweest. (Collectie Museum Buren en Oranje, Buren, foto P. Cox, Eindhoven)

→ Met het aantreden van de nieuwe koningin Beatrix veranderde niet de feestdag (dat bleef 30 april), maar wel de inhoud van Koninginnedag. In plaats van dat de bevolking naar de koningin kwam en in een defilé langs het bordes van Soestdijk trok, ging koningin Beatrix op bezoek bij de bevolking en deed de koninklijke familie met veel plezier mee aan activiteiten die door de plaatselijke Oranjevereniging waren georganiseerd, zoals hier in Veere (1981). (Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/Anefo)

Dagenlang was ik van de leg. Op 30 april 2013 vertelde ik mijn kinderen trots dat ik 33 jaar daarvoor Beatrix had zien aantreden, terwijl ze verplicht de troonsopvolging met mij meekeken. Ze namen het voor kennisgeving aan.”

KRAKERSRELLEN

Ook bouwkundig ingenieur Johan Stalknecht studeerde in de jaren tachtig in Amsterdam. Hij herinnert zich de onrust die toen heerste. “De discussies over de verloederding van de stad begonnen met de rellen in de Nieuwmarktbuurt over de sloop om de metro te kunnen aanleggen. Ze kregen veel aandacht. Daarin speelde mee dat er in die tijd een ‘stadsradio’ in de lucht kwam: Radio Stad Amsterdam, die door veel Amsterdammers werd beluisterd. Dat was de tijd dat er talloze

‘piraten’ zich op de kabel manifesteerden. Voor veel mensen was ‘tokkelen’ via een ‘bakkie’, een klein radiozenderstation dat oorspronkelijk waarschijnlijk voor vrachtwagenchauffeurs was ontwikkeld, een hobby in die tijd.”

Grote woningtekorten leidden volgens hem tot een steeds beter georganiseerde krakersbeweging. “Angst over het verworden van alternatief protest in terreur was er ook: er waren veel zorgen dat in Nederland zich zoiets zou kunnen ontwikkelen als de Rote Armee Fraktion. Daar was iedereen heel benauwd over, ook binnen de krakers- en actiegroepen zelf. Uiteindelijk werd het in de jaren tachtig ook behoorlijk militair tegen toen stevig werd opgetreden tegen een aantal beruchte krakersbolwerken.”

← Terwijl in het Paleis op de Dam en in de Nieuwe Kerk de officiële plechtigheden zich voltrokken, waren enkele straten verderop hevige rellen aan de gang. Talloze vernielingen, arrestaties en gewonden aan de kant van de relschoppers en de politie maakten van 30 april 1980 een dag met twee gezichten. (ANP Archief)

↓ De slogan 'Geen woning, geen kroning' was het devies van het verzet tegen de macht, maar ook nadrukkelijk gekoppeld aan de krakersscene. Ontruiming van kraakpanden gingen niet zonder slag of stoot. De Mobiele Eenheid rukte vaak met zwaar materieel uit. (Collectie Amsterdam Museum)

↑ Het was al langer onrustig in Amsterdam, waarbij relschoppers zich teweerstelde tegen alles wat macht uitstraalde. Hier moest het personeel van een marineschip dat in de haven van Amsterdam aanmeerde het ontgelden. (Nationaal Archief/Spaarnestad/Anefo, fotograaf onbekend)

COLOFON

Jaren 80: Doemdenkers en positivo's verschijnt ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in Het Noordbrabants Museum, van 3 juni t/m 15 oktober 2017.

UITGAVE

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com
i.s.m.

Het Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch
info@hbnm.nl
www.hetnoordbrabantsmuseum.nl

TEKST

Ad Rooms

BEELDREDACTIE EN BIJSCHRIFTEN

Ad van Pinxteren, Het Noordbrabants Museum,
's-Hertogenbosch

VORMGEVING

Riesenkind, 's-Hertogenbosch

© 2017 WBOOKS / Het Noordbrabants Museum /
Ad Rooms

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zeker rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2017.

ISBN 978 94 625 8204 0

NUR 680

DE JAREN 80

De jaren 80. Werkloosheid, stakingen en protest tegen bijvoorbeeld de plaatsing van kruisraketten, maar ook economische bloei, de val van de Muur en het winnen van het EK Voetbal. Roerige jaren. *De jaren 80. Doemdenkers en positivo's* is dan ook zowel een beeldbiografie van een bewogen decennium als een feest der herkenning voor iedereen die de jaren bewust heeft meegemaakt – of je nu kind, tiener of volwassene was.

"Mijn oma toonde zich onverbiddelijk: 'Je gaat nu tv kijken. We krijgen een nieuwe koningin.'" – HENK VAN INGEN

"Wij mochten thuis niet naar Flodder kijken." – MARIEKE BOEREFIJN

"Punk was bevrijdend. Alles was ineens mogelijk. Ook al kon je niks, je kon gewoon meedoen." – ROB MUSTERS

Doordat er voor het boek persoonlijke herinneringen zijn opgetekend, kijken we door de ogen van de mensen die de jaren hebben meegemaakt naar politiek en maatschappij, innovatie, sport, milieu en gezondheid, mode en muziek, film en tv. Denk aan de Discman, Doe Maar, *Back to the Future*, Nintendo, Madonna en herbeleef de eighties!

